

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE KAMU POLİTİKALARINDA YAŞANAN DEĞİŞİMLER

Şafak KAYPAK*

Muzaffer BİMAY**

Geliş/Received: 30.05.2019

Kabul/Accepted: 13.12.2019

Özet

Toplumsal hayatın sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla hükümetlerin kamu yararı ve ulusal çıkarları göz önüne alarak aldıkları kararlar, yaptıkları tercihler ve ortaya koydukları hukuki metinlerden oluşan kamu politikaları, planlama, önerme, yasalaştırma ve uygulama aşamalarıyla hayata geçirilmektedir. 20. yüzyılın son çeyreği ve 21. yüzyılın başlarında hızlanan küreselleşme süreciyle birlikte, toplumsal hayatın her alanında köklü ve sürekli bir değişim yaşanmış ve bu süreçte diğer toplumsal örgütler gibi devletler de gerek yapısı ve niteliği, gerekse işlevleri ve işleyişi ile sürekli bir değişim baskısı altında politikalarını yeniden biçimlendirmeye çalışmışlardır. Özellikle hızlandırıcı bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişmelere bağlı olarak dijital hayatın getirdiği yeni kurallar ve değişen ihtiyaçlar, ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ile birlikte çok uluslu şirketlerin siyasi ve ekonomik güçlerinin artması, uluslararası göçlerin sonucunda ortaya çıkan güvenlik kaygıları dünyada ve ülkemizde eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik, dış ilişkiler, dış ticaret ve vergi politikaları gibi toplumsal yaşamın her alanındaki kamu politikalarının yeniden düzenlenmesini, nitelikli bilgiye ulaşmayı ve katılımcılığı zorunlu kılmıştır.

Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan katılımcı demokrasi ve yerleşmenin özgür ve etkin bireyin yanında ulus devletlerin geleceğini tehlikeye atma ihtimaliyle şekli, özerkliği yetkileri ve meşruiyeti tartışılmakta, ulusal güvenlik kaygıları artmakta ve ülkeler daha farklı iç ve dış politikalar oluşturmaktadır. Yeni oluşturulan kamu politikaları Türkiye gibi coğrafi konumu itibarıyla tehdit noktasında bulunan ülkelerde güvenlik tartışmalarını gündeme getirmekte ve yeni politika arayışları içine girilmektedir. Ayrıca kamu yönetim politikaları alanında hiyerarşik devlet yapısı yerine, kurumlar arasında etkin bir yönetimi, tek merkezlilik yerine çok merkezli bir yapı, serbest piyasa ekonomisi ve karşılıklı rekabetle oluşacak bir ağ modeli tercih edilmektedir. Bu çalışma, küreselleşme süreciyle birlikte dünyada ve Türkiye’de değişen kamu politikalarının dönüşüm süreçlerini ortaya koymaktadır. Değişen kamu politikalarının özellikle 1980 sonrası dönemde siyasal, ekonomik ve yönetsel anlamda etkili olan neo-liberal politikaların etkisiyle yeni kamu yönetimi anlayışı çerçevesinde bürokrasi, eğitim ve sağlık alanındaki gelişmeler, yeni ekonomik düzen, yenilenebilir enerji, güvenlik eksenli dış politika, yerleşme, kentleşme ve çevre bağlamında ülkemizin geçirdiği dönüşümün resmini ortaya koymaktadır. Bu çalışma nitel araştırma metoduyla yerli ve yabancı kaynak taraması yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Kamu Politikası, Kamu Yönetimi, Kamu Politikası Süreci, Kamu Politikası Aktörleri

* Doç. Dr., Hatay MKÜ İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, skaypak@gmail.com

** Dr. Öğretim Görevlisi, Batman Üniversitesi MYO, muzafferbimay@gmail.com

CHANGES IN PUBLIC POLICIES IN THE GLOBALIZATION PROCESS

Abstract

In order to ensure the sustainability of social life, the decisions taken by the governments, taking into consideration the public interest and national interests, are implemented with the public policy, planning, proposing, enactment and implementation stages of their choices and legal texts. With the globalization process accelerating in the last quarter of the 20th century and the beginning of the 21th century, there has been a radical and continuous change in all areas of social life, and in this process, states such as other social organizations have been they tried to reformat. Especially the new rules and changing needs brought by digital life due to the developments in information and communication technology, the removal of barriers to trade, the increase of the political and economic power of multinational companies, the security concerns arising as a result of international migration in the world and in our country education, health, housing, social and reorientation of public policies in every field of social life, such as security, foreign relations, foreign trade and tax policies.

With the possibility of endangering the future of the nation states along with the participatory democracy and decentralization that emerged with globalization, the shape, the powers and the legitimacy of autonomy are discussed, the national security concerns are increasing and the countries form different domestic and foreign policies. The newly created public policies in countries of the points as geographic location, such as Turkey threaten to bring security agenda and the debate is entered into the search for a new policy. In addition, instead of the hierarchical state structure in the field of public administration policies, it is preferable to have effective governance among institutions, a multi-centered structure rather than a single center, a network model that will occur with free market economy and mutual competition. This study reveals that with the globalization process in the world and the formation process of changing public policy in Turkey. Changing public policies, especially in the post-1980 period, with the effect of neo-liberal policies that are political, economically and administrative influenced within the framework of the new public administration approach, developments in the field of bureaucracy, education and health, new economic order, renewable energy, security-oriented foreign policy, localization, urbanization and environment to reveal the picture of our country's transformation. This study was conducted by domestic and foreign sources by using qualitative research method.

Key Words: Globalization, Public Policy, Public Administration, Public Policy Process, Public Policy Actors

GİRİŞ

Bu çalışma, küreselleşme süreciyle birlikte kamu politikalarının değişim ve dönüşüm sürecini dünyadaki ve Türkiye'deki uygulamaları üzerinden incelemeye çalışmaktadır. Küreselleşme diğer adıyla globalleşme, siyasal, ekonomik ve kültürel anlamda toplumsal değişimleri sağlayan 21. yüzyılın en önemli gelişmelerindendir. Küreselleşme dünyanın ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel bir bütünleşmesi, etkileşim ve değişimin hızlı gerçekleşmesi, yerel, ulusal ve küresel politika oluşturma süreçlerinin farklılaşması anlamına gelmektedir. Küreselleşme ile birlikte bir yandan dünyada siyasal istikrarsızlıklar, ekonomik adaletsizlikler gibi yerel ve küresel ölçekte sorunlar artarken diğer yandan bu sorunları çözümü için yeni çözüm araçları ortaya çıkmakta ve ülkelerin politikaları üzerinde önemli rol oynamaktadır. Küreselleşmenin kamu politikaları üzerindeki dönüştürücü etkisi özellikle 1970'li yıllardan sonra ortaya çıkan krizlerin çözümü için neo-liberal politikaların ulusların iç ve dış politikalarına yansımalarıyla kendini göstermiştir. Başlangıçta serbestleşme politikalarının iç piyasaya yönelik olumsuz etkileri görülmüş olsa da süreç içerisinde siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Türkiye, 1980'lere kadar içinde bulunduğu siyasal ve ekonomik bunalımından kurtulmayı küreselleşmenin ortaya çıkardığı neo-liberal politikalar ve söz konusu politikaların küreselleşmenin yasal ve kurumsal mekanizmalarını büyük ölçüde içselleştirmesiyle kısmen gerçekleştirmeye çalışmıştır. Özellikle ekonomik alanda ortaya çıkan yeni politika süreci 24 Ocak 1980 yılında alınan kararlardan sonra dışa açılma ve yatırıma yönelik adımlar küresel etkilerin boyutunu ortaya koymaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle başlayan bu süreçte başta kamu yönetiminde olmak üzere iç ve dış ilişkilerde ekonomik, sosyal ve kültürel tüm alanlarda yeni politikalar geliştirilerek önemli değişim ve dönüşümler yaşanmıştır.

Küreselleşme ile ilgili araştırmalarda genellikle geleneksel alanın dışına çıkılmamakla birlikte bu çalışmada amaç, post-modern dünyamızın içinde devlet ve hükümetlerin yönetme aracı ve küreselleşmeden en çok etkilenen alanlardan biri olan kamu politikalarının son dönemlere damga vuran dönüşüm süreçleri incelenmeye çalışılmaktadır. Özellikle ülkemizde başta kamu yönetimi olmak üzere, ekonomi, enerji, yerelleşme, güvenlik eksenli dış politika, kentleşme ve çevre alanında meydana gelen gelişmelere yönelik ortaya konulan kamu politikaları incelenmektedir. Bu çalışmada küreselleşme sorunsalının kavramsal ve ortaya çıkış süreçlerine değinildikten sonra, dünyada ve ülkemizde hangi aktörlerin hangi alanlarda nasıl bir politika uygulamaya koyduklarını göstermektedir. Teknolojideki gelişmelere bağlı olarak dünyada meydana gelen hızlı değişimlere karşı nasıl bir kamu politikası izlenmesi gerektiği konusunda elde edilen bilgiler ışığında önemli bir yarar sağlayacaktır.

Küreselleşme Sorunsalı

1980'lerden itibaren popüleritesi gittikçe artan küreselleşme paradigmasının karşılıklı bağlantı ve bağımlılıklar sayesinde önemli bir toplumsal değişime neden olduğu görülmektedir. Dünya artık geleneksel ulus devletlerin birbirlerinden kopuk ilişkilerine dayanan bir süreç olmaktan çıkmış bütünleşmiş "tek bir dünya" olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, küreselleşmenin geldiği aşamada küresel ağların ve bilgi teknolojisinin etkisiyle kamu politika süreçlerinde önemli etkileşimler ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşme tanımı, ortaya çıkışı ve hatta varlığıyla ilgili birçok tartışma olmuş ve terim olarak ortaya çıktığı 1960'lı yıllardan itibaren hem popüler, hem de akademik literatürde bir süreci, durumu, sistemi, gücü, dönemi tanımlamak için kullanılmıştır. Tanımlamalarda gelişigüzel bir tanım yapıldığında birbirine rakip bu tanımlamaların anlaşılmasını güçleştirileceği belirtilmektedir (Steger, 2006:24). Diğer yandan, bir mit mi? Veya gerçek mi? Sorularıyla özellikle akademik ve toplumsal camiada kabul gören küreselleşmenin her şeyi değiştirdiği tezi, 1990'lı yılların ortaları itibarıyla

değişmeye başlamış, “hiper, şüpheli ve dönüşümcü” küreselci yaklaşımlar ortaya çıkmıştır (Heywood, 2013:37).

Küreselleşme ortaya çıkışıyla ilgili tartışmaları Waters (1995:6-7) genel olarak üç olasılık çerçevesinde ele almaktadır. Bunlar;

- Küreselleşmenin tarihin başlangıcından beri var olduğu, o zamandan beri etkisini hep artırdığı ve özellikle son dönemlerde daha çok ivme kazandığıdır.
- Modernleşmenin ve kapitalizmin gelişmesiyle ortaya çıktığı ve varlığını sürdürerek farklılaşan dünyada bunu sürdürmeye çalıştığı yaklaşımdır.
- Küreselleşmenin, sanayileşme ve modernleşme sonrası veya kapitalizmin çözülmesi olarak adlandırılan sosyal süreçlerle ilgili yeni bir fenomen olduğudur.

Kavram olarak “küresel” kavramının kökeni 400 yıl öncesine gitse bile, “küreselleşme”, oldukça yenidir. İlk olarak 1962 yılında Kanadalı iletişimci Marshall Mc Luhan’ın “küresel köy” ifadesi ile tanımlanmıştır (Mc Luhan and Powers, 2001:12). Aynı yılda ABD’li iktisatçı Fritz Machlup, yaşadığı toplumdaki değişimle ilgili olarak “bilgi toplumu”, “bilgi ekonomisi” kavramlarını kullanmıştır. 1980’lere doğru özellikle ABD bilim çevrelerince yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanan küreselleşme kavramı uluslararası iktisadi kuruluşların yayınlarında ve raporlarında da yer almaya başlamıştır (Ökmen, 2005:2). Bu dönemde küreselleşme kavramı, uluslararası ekonomik hareketleri tanımlama olarak akademik çalışmalarda yer almış, 1990’lı yıllardan sonra ise bir toplumsal değişim paradigması ya da bir analiz birimi olarak kullanılmaya çalışılmıştır (Keyman 1998: 36). Bu dönemden sonra çeşitli Amerikan Üniversitelerinde (Harward, Stanford ve Columbia) bilimsel anlamda kullanılmıştır (Erbay, 1988:299-300).

Steger (2006:31) küreselleşmeyi, “dünya ölçeğindeki toplumsal karşılıklı bağımlılıkları ve mübadeleleri meydana getiren, çoğaltan, yaygınlaştıran ve yoğunlaştıran toplumsal süreçlerin çok boyutlu kümesi”; Giddens, (2012:60) “uzak yerleşimleri birbirlerine, yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği ya da bunun tam tersinin söz konusu olduğu yollarla bağlayan dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması”; Waters (1995:3) ise “sosyal ve kültürel düzenlemeler üzerinde coğrafyanın etkisinin giderek azaldığı ve bireylerin bunun farkına varına düzeylerinin arttığı süreç” olarak tanımlamaktadır. Held ve arkadaşları (1999:16) ağlar arasındaki etkileşime ve güç kullanımına dikkat çekmektedir. En temelde, küreselleşme, çağdaş yaşamın karakteristik koşullarını toplu olarak ürettiği söylenen bir dizi ekonomik, teknolojik, kültürel, sosyal ve politik güç ve süreçle için kullanılan kavramdır (Yeates, 2001:629).

Küreselleşme Sürecinde Kamu Politikalarındaki Değişim ve Dönüşümler

Küreselleşme sürecinde dünyada meydana gelen teknolojik gelişmeler, göç vb. sosyal olaylar, etnik çatışmalar, petrol üzerinden yapılan ekonomik savaşlar, silah ticareti gibi ulusal ve uluslararası olay ve olgular, ulusal ve uluslararası çevrede hükümetler dışında yeni aktörler ortaya çıkartmakta, ulus devleti ve kamu politika süreçlerini etkilemektedir. Bu nedenle, kamu politikalarının değişim süreçlerinin bu süreçleri yönlendirici aktörleriyle beraber ele alınması gerekmektedir.

Kamu Politika Süreci ve Aktörleri

Politika, belirli bir alana yönelik olarak saptanmış kurallar ve ilkeler bütünüdür. Siyaset sözcüğü ile de karşılık bulur. Bilim (politics) veya yöntem (policy) içeriği ile yüklü olarak kullanılır. Politik, politikayı ilgilendiren siyasi niteliği olan şeyleri kasteder. İnsanların altında yaşadıkları genel kuralları yapma, koruma ve değiştirmeye yönelik yürüttükleri eylemleri ifade eder. Kısaca yönetme sanatı, kamu işleri, uzlaşmazlıkların şiddet dışı çözümü, güç ve kaynakların dağıtımını olarak ta tanımlanmaktadır (Heywood, 2013: 28). Kamu politikası ise, devletin yasalardan kaynaklanan otoritesinin bulunduğu herhangi bir konuda, yetkili olan kamu kurumu ya da görevlisi tarafından yapılan her türlü eylem ve işlemlerdir (Gül, 2015:8). İngilizce karşılığı “public policy” olan kamu politikalarının oluşum sürecine kamu politika süreci denilmektedir.

Örgütlenmiş her topluluk gibi devletler de, hükümetler ve onların çalışanları eliyle amaçları çerçevesinde faaliyette bulunmak ve hedeflerini gerçekleştirmek için ulusal savunma, dış politika, eğitim, sağlık gibi konularda kararlar almak zorundadırlar (Usta, 2013: 79-80; Çevik, 1998: 103-104). Hükümetlerin tercihlerini ve eylemlerini ifade eden kamu politikaları “hükümetin yapmayı ya da yapmamayı tercih ettiği şeyler”dir (Dye, 1987: 3). Kamu politikası yönlendiricidir. Bir kamu kuruluşunun çevresiyle ilişkisi (Eyestone, 1971:18-19) olan kamu politikaları, düzenleyici, dağıtıcı, yeniden dağıtıcı, etik sorunları şekillendirici ve üretimi teşvik edici bir nitelik arz eder.

İlk kamu politikası oluşturma fikri kent yönetimleriyle ilgiliyken; bilimsel anlamda veri kullanımını ve çözümlemesini, yani kamu politikası analizini içeren modern anlamıyla kamu politikası, sosyal devletin kurumsal olarak ilk ortaya çıktığı ABD’de 1929 Dünya Ekonomik Krizi’nin hemen sonrasında gelişmeye başlamıştır (Gül, 2015:8). İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişmiş ve sonraki yıllarda Avrupa’da da yaygınlaşmıştır. Başlangıçta sadece güvenlik, diplomasi, savunma, adalet gibi devletin yerine getirmekle görevli olduğu temel hizmet alanlarında kullanılan kamu politikası kavramı, refah devleti anlayışının da etkisiyle, devletin görev üstlendiği ve bir aktör olarak yer aldığı hemen her alanda yaygın bir biçimde kullanılmaya başlandığı görülmektedir (Aksoy, 2008: 100).

Kamu politikalarının yapılması, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecine etki eden resmi, gayrı-resmi ve uluslararası aktörler bulunmaktadır. Resmi aktörlerin başında parlamentolar, bağımsız mahkemeler ve kamu bürokrasisi gelmektedir. Gayrı-resmi aktörler ise siyasi partiler, politika girişimcileri, baskı grupları, düşünce üretim kuruluşları, basın ve yayın kuruluşları ve vatandaşlardır. Uluslararası aktörler ise, IMF, Dünya Bankası, Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşlardır (Yıldız ve Sobacı, 2013:17-25). Bunların yanında politika yapımcıları arasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Uluslararası Savaş Suçluları Mahkemesi gibi küresel adli kurumlar, Uluslararası Kredi Derecelendirme Kuruluşu gibi finansal kurumlar da yer alabilmektedir. Dolayısıyla daha önce sınırlı bir alan üzerinde ve sınırlı aktörlerle gerçekleşen kamu politikaları, günümüzde küreselleşen ve sanallaşan ağlar sayesinde daha az sınırlı bir alan üzerinde ve daha çok aktörle gerçekleşebilmektedir (Matei, 2007:1)

Küreselleşmenin Kamu Politikaları Üzerindeki Dönüştürücü Etkileri

20. yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve günümüzde devam eden küreselleşme süreci ile birlikte dünyada bir yandan ekonomik refah, yerelleşme, siyasi özgürlükler, bilginin hızlı dolaşımı gibi olumlu etkilerinin yanında ekonomik adaletsizlikler, siyasi istikrarsızlıklar, bürokrasi, adalet mekanizması gibi kurumsal işleyişlerde tıkanmalar, merkezi ve yerel yönetimlerde yetki tartışması, küresel ısınma, terörizm, uyuşturucu, yoksulluk ve açlık sorunları, zorunlu göçler, insan ve silah kaçakçılığı gibi sonuçları ve çözümünü herkesi etkileyen ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel birçok sorun ortaya çıkmıştır. Söz konusu sorunlarla mücadele edebilmek için hükümetler, hükümet üstü kuruluşlar ve yerel yönetimler tarafından küresel kamu politikaları oluşturulmaya başlanmış ve bu politikalar süreç içerisinde sürekli değişime uğramıştır. Küreselleşme ile uluslararasılaşan dünyada emek, finans, üretim, teknoloji, ticaret, pazarlama, ideoloji ve kültürel bilgi konusunda ortaya çıkan farklı yorumlar ve bu farklı yorumlardan sonuçlar çıkararak küreselleşmeyi uluslara, toplumlara, kurumlara ekonomik, politik, kültürel ve entelektüel alanlara entegre eden ve sahip olunan bilgiler yoluyla açıklayarak yeni politikalar hayata geçirilmektedir (Hague, 2002:105). Küreselleşmenin hızlandığı 1980’lerden itibaren yaygınlaşan minimal devlet anlayışı, serbestleşme ve özelleştirme politikaları, sivilleşme eğilimleri, toplumsal beklentilerin giderek değişmesi, ülkeleri yeni politikalar izlemeye zorlamakta, bu politikalarını oluşturmada kişi ve kurumları ortak hareket etmeye yönlendirmektedir (Bardach, 2000:71). Ortak politika oluşturma aşamasında, devletler birbirine bağımlı hale gelmekte ve oluşturdukları politikalardan karşılıklı etkilenmektedirler.

Küreselleşmenin kamu politikaları üzerindeki en önemli etkisi ekonomik boyutta ortaya çıkmaktadır. 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı’nın da etkisiyle İngiliz ekonomist John Maynard Keynes’in başını çektiği ve devlete yoğun müdahaleciliği öngören politikalar öne süren yaklaşım, II.

Dünya Savaşı'ndan sonra ABD ve Büyük Britanya önderliğinde Bretton Woods¹'ta küresel açıdan büyük ekonomik güçlerin oluşturduğu aktörlerin müdahalesiyle tüm dünyaya hâkim olan bir "refah devleti" sistemini ortaya koymuştu. Bu sistemin gerçekleşmesi için Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası ve 1947'de Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) olarak oluşturulan ve 1990'larda Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) olarak yer değiştiren kuruluşlar kuruldu. Ancak 1970'lerden sonra ABD'nin altına dayalı sabit kur sisteminden vazgeçmesiyle artan işsizlik, yüksek enflasyon, kamu açıkları, OPEC'in petrol fiyatlarını arttırması devletin sorumluluklarını gitgide arttırmış, sunulan hizmetlerde verimlilik ve etkinlik unsurlarının göz ardı edilmesi ile ortaya çıkan krizler sebebiyle refah dönemi sona ermiş (Ökmen, 2005:3) ve yeni ekonomi politikaları gündeme gelmiştir. 1980'lerde ortaya çıkan bu krizlerle mücadelede rol almak için ABD ve İngiltere'de muhafazakâr sağ denilen "neo-liberal" yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu yeni söylem kişisel çıkar, serbest piyasa rekabeti, avantajlı serbest ticaret, müdahaleci olmayan devlet ve ticari hizmet sunumunu merkeze almıştır. Bu yoğun ekonomik küreselleşme, komünist devletlerin çöküşü, Üçüncü Dünya ülkelerinde milliyetçiliğin tespiti ve bireyciliğin varsayımları üzerine kurulu birçok hükümet tarafından neo-liberal ekonomik politikalar hayata geçirilmiştir (Hague, 2002:105). Diğer taraftan küreselleşmenin neo-liberalizmle birleştiği bu süreçte kapsamlı bir yeniden dağıtım, tam istihdam ve ekonomik büyüme programları takip etmelerini kısıtlayan ulusal hükümetlerin özerkliği azalmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımları çekmek için hükümetler uluslararası rekabete hapsolürken, küreselleşen sermayenin onaylamadığı program ve müdahalelerden uzak durmaktadır (Yeates, 2001:640). Küreselleşen ekonominin hükümetlerin kontrollerinden çıkması nedeniyle zayıflayan ulus devletler bu aşamada uluslararası birliklere ve kuruluşlara üyelik yaparak ortak ekonomik politikalar üretmeye çalışmışlardır.

Devletin izleyeceği herhangi bir korumacılık politikasını reddetme eğiliminde olan ve özellikle serbestleştirmeyi öneren yeni neo-liberal politikalar hükümetler tarafından yeniden hayata geçirilmiş, ulusal ekonomiler uluslararası çalışan işletmeler üzerinden yürütülmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda dünya mal ve hizmet ihracatı ve ithalatı ile sınır ötesi sermaye akışlarının miktarı, doğrudan yabancı sermaye girişi, sınır ötesi birleşme ve devralmaların toplam değeri artmıştır. Bu ticaret sürecinde, sermaye ve yatırım akışlarında yer alan şirketlerin sayısında da artışlar sağlanmıştır. Tüketim kültürünün, bilgi endüstrisinin ve bilgi ağlarının daha derin küreselleşmesi, tüketicici yaşam tarzını pekiştirmek, ithal ürünlere olan talebi genişletmek ve mal ve ihracat borsalarını ve finansal işlemlerini hızlandırmak suretiyle ekonomik küreselleşmeyi arttırmıştır (Haque, 2002:105-106). Ancak gelişmekte olan ülkelerde yeterli altyapı kurulmadan, ekonomik istikrar sağlanmadan ve kurumsal yapı oluşmadan finans ve sermaye akımlarında serbestleşmeye gidilmesi sunulan reçeteleri hedeflerinden saptırmıştır. 1997-98 Asya Krizi, Çin gibi Asya ülkelerinin büyümeye ek olarak dolardan uzaklaşma eğilimi ve ABD'deki ipotekli konut piyasalarındaki daralmayla birlikte 2007 yılında finansal krizleri ortaya çıkartmış ve dünyada yükselen piyasa ekonomilerini önemli ölçüde etkilemiştir (Boratav, 2009:9). Küreselleşme ile üretim faktörlerinin yerini bilgi ve veri akışı yer alması nedeniyle başta dışarıya açılan ekonomiler dışsal risklere maruz kalmakta, sınırları daha rekabetçi ithal ürünlere açma, büyük sanayi kuruluşlarının işgücü arzı ve spekülatif sermaye işgücü piyasasını tehdit etmekte, büyük oranda personel işten çıkartmalar ve finansal sıkıntılar ortaya çıkabilmektedir (Matei,2007:6). İşsizlik, vatandaşlar arasındaki gelir farklılıkları artmakta sosyal güvenlik harcamaları azalmakta, kazanan ve kaybedenler arasındaki uçurum giderek büyümekte ve devletler ekonomiyi yönetemediğinden sivil toplum ve demokrasi birçok şekilde tehdit edilmektedir (Bağçe, 1999:14). Fiyat istikrarı altında tam istihdam sağlama amacı olan devlet ise, bu amacı gerçekleştirebilmek için telafi hipotezi kapsamında dışsal stokların negatif istihdam etkilerini telafi etmek ve gelir riskini azaltmak için kamu istihdamını bir araç olarak kullanmaktadır (Aytaç, 2018:149). Diğer yandan kamu gelirlerini arttırmak için vergilere başvurulmakta, kamu harcamaları için iç ve dış borçlanmaya gidilmektedir. Bu sebeple, kısa süreli

---

¹ İngiltere'de bir kasaba

krizlerden kurtulma imkânı zorlaşmaktadır. Başlarda uygulanan de-regülasyon ve özelleştirme gibi politikaların yerini yeni düzenleyici politikalar almaktadır.

Küreselleşme ile birlikte, 1648 yılında imzalanan Westfalya Barış Antlaşması'ndan beri bir ulus devlete "ait olma" duygusunu veren siyasi yapı, 1990 yılında meydana gelen I. Körfez Savaşı ile sona ermiş, ulus-devlet anlayışı sorgulanmaya başlanmış ve süreç içerisinde modern ulus-devletin yerine post-modernite hâkim kılınarak "Yeni Dünya Düzeni"² kurulmuştur (Steger, 2006:86-87). Bu dönemden sonra yenedünya düzeninin belirleyici öğeleri neo-liberalleşme ve küreselleşme olarak kabul edilmiş, "tarihin sonu" ve "yenedünya düzeni" gibi meşrulaştırıcı iyimser retoriğin yanında ulusal ve uluslararası küresel örgütler ile "yerelleşme" dinamiklerinin politika belirlemede önemli rolü ortaya çıkmıştır (Ökmen, 2005: 6). Küreselleşme ile sınırsal bölünmeler giderek geçerliliğini yitirdikçe devletler kendi sınırları içerisinde toplumsal yaşamın yönünü belirlemede daha da etkisiz hale gelmekte, ulus devletler kendi egemenliklerini bölgesel birliklere ve yerel yönetimlere devretmekte (Scholte, 2001:21) ve ulus devletin krizine neden olmaktadır (Ökmen, 2005:3). Bu krizler devlet sisteminde millet anlayışının ve siyasi sistemde devlet anlayışının erozyona uğraması (Konak, 2011:154) başta olmak üzere, ulusal hükümetlerin karar alma yetenekleri üzerinde zayıflatıcı bir etki oluşturmaktadır. Küreselleşme ile ön plana çıkan yerelleşme süreci ile tekdüze ve merkeziyetçi yapılanmaya karşı, tarihsel, kültürel ve fiziksel yerel kimlikleri yeniden üreterek ve birbirine eklemeyerek daha insani ve yaşanabilir bir dünyanın oluşumuna katkıda bulunmaktadır (Emrealp, 1994:1). Küreselleşmenin etkisiyle meydana gelen yerelleşme sürecinde, özellikle kitle iletişim teknolojilerinin genişlemesiyle yerel kültürler dinamizmlerini artırarak, dinsel ve geleneksel değerlere dönüşmekte ve hatta devrini tamamlamış marjinal etnik kültürler bile yeniden dirilme fırsatı bulabilmektedir (Özer, 2006: 156). Birbirine ortak kurallarla ve çıkarlarla bağlanmış ülke ötesi kurum ve birliklerin ortaya çıkışıyla birlikte, belediye, bölge yönetimleri, bölgesel bloklar, uluslararası örgütler, ulusal ve uluslararası sektör birlikleri devletin alt kademesinde yer alan çeşitli yönetimler "küresel yönetim" adı altında arasındaki politik girişimler yönünde artışlar olmuştur. Dünya Metropoller Birliği gibi güçlü kent ağlarının ortaya çıkmasıyla Tokyo, Londra, Newyork ve Singapur gibi birbirleriyle olan siyasi ve ekonomik ilişkileri olan "küresel kentler" ortaya çıkmıştır. Bu dönemden sonra devletin egemenliği, hükümetler arası kuruluşların artan etkisi ve bölgesel ve küresel yönetişimin geleceği kamu politikalarının oluşmasında önemli bir etken olmuştur. Demokratik sivil topluluklarının oluşumu için en hayati olan öğrenme, öğretme ve kültürel eleştiri için yeni bir ortam yaratılmıştır (Appadurai, 1999:229). Sivil toplumun özellikle hoşgörü ve hesap verilebilirlik özellikleriyle David Held'in "kozmpolit demokrasi" olarak adlandırdığı bir süreci ortaya çıkartmıştır (Held vd., 1999:97).

Günümüzde kamu politikalarını derinden etkileyen göç olgusu, küreselleşme ile birlikte toplumsal ilişkiler, kültürel, ulusal politikalar ve uluslararası ilişkilerde küresel bir denge ve güvenlik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır (Kümbetoğlu, 1997:272). Uluslararası göç politikaları, 1980'lere kadar merkezi ve hükümeteysel bir politika olarak görülmezken, küreselleşmeyle birlikte sistematik ve üst düzeyde bir kamu politikası olmaya başlanmış (Castles & Miller, 2008:16-17), UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği), IOM (Uluslararası Göç Örgütü) gibi hükümet üstü kuruluşlar ortaya çıkartmıştır. Özellikle "etnik hareketlilik", bütünlük için bir tehdit unsuru olarak görülmüş ve bu da küresel güvenliğin dengeleri açısından "sarsıcı bir olgu" olarak kabul edilmiştir (Smith, 2002: 280-286). Göçün bu etkisi, ulus devletin yapısında kendini göstermektedir. Yaşanan göçler sonucunda ulus devletin manevra alanı daralmakta, küreselleşmenin getirdiği piyasa ekonomisi nedeniyle ulusal kamu yönetimlerinin sunabilecekleri sosyal destek hizmetleri azalmakta veya ortadan kalkmaktadır. Demografik hareketlilik, ulus devletin sınırları içinde daha yüksek bir etno-kültürel farklılaşma yaratmakta, böylece kimlik ve geleneksel sınırlar alanındaki bağlantıların birbirine karışmasına neden olmaktadır (Abadan-Unat, 2002:297). Ulus devletin belirlenmiş sınırları içerisinde yaşadığı "beka" sorunu güvenlik endişesini arttırmakta ulus

² 1990 yılında Körfez Savaşı öncesinde ABD Başkanı George H. W. Bush, sınır ötesindeki hareketlerin sadece ondan etkilenenlerin sorunu olmadığını belirterek "yenedünya düzeni"nin kurulduğunu ilan etmiş ve modern bağımsız ulus devletin çöktüğünü belirtmiştir.

devlet açısından sosyal, ekonomik ve fiziksel unsurlarını sağlayabilme kapasitesini zorlaştırmaktadır (Falk, 2005:61). Hatta birçok göçmen ve mülteci kendi ülkelerine ve siyasi rejimlerine karşı mücadele alanı olarak göç ettikleri ülkeleri seçmektedir (Kümbetoğlu, 1997: 273). Avrupa Birliği'nin Schengen ile başlayan ve Lizbon Anlaşmaları ile devam eden göç politikaları, özellikle Suriye iç savaşından sonra Türkiye gibi kitlesel göç alan ülkelerin göç politikalarını önemli ölçüde değiştirmektedir (Koçak ve Gündüz, 2016: 69).

Dünyada 1960'larda başlayan ve 1970'lerde önemsenen çevre politikalarının değişmesinde küreselleşmenin önemli etkileri bulunmaktadır. Düzenleme, piyasa ve katılımcı yaklaşımların ön plana çıktığı çevre politikalarında, politika araçları (idari, mali ve ekonomik) da değişime uğramıştır. BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunda "Ortak Geleceğimiz" başlıklı raporda "sürdürülebilir kalkınma" konusunda politikalar belirlenmeye çalışılmıştır. Söz konusu politikalar ihtiyaçlar ve sınırlılıkların belirlenmesine ek olarak ekolojik modernizasyon ve sürdürülebilir kalkınma temelinde değişim ve sürekliliği baz alarak OECD'nin belirlediği başta politikaların entegrasyonu, ekonomik ilerleme, sosyal kalkınma, sürdürülebilir kaynak kullanımı, hakkaniyet, şeffaflık, halkın katılımı ve biyolojik çeşitlilik gibi politikalar gündeme gelmiştir (Orhan, 2018:4-5).

Küreselleşmeyle birlikte kamu bürokrasisinin sonu olmasa bile genel olarak; BM, DTO ve IMF gibi hükümet-üstü kuruluşların kamu bürokrasisinin yaptığı politikaları yönlendirmesi, "küresel vatandaşlık" denilen ve kamu yönetiminin şeffaflığını sorgulayan ve denetleyen bir mekanizmanın varlığı, bilgisayar teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak kamu yönetiminin politika belirlemede zorlanması, kamu işletmeciliğinin ön plana çıkarak hükümetin rolünü alması kamu politikaları oluşturmada hükümetlerin rolünü azaltmıştır (Farazmand, 2001:258-259). Kamuda ussallığı, merkezçiliği ve bütünselliği temsil eden modern kamu bürokrasileri yerine merkezden kaçışı, orantısızlığı, çoğulculuğu, bölünmeyi ve parçaların ön plana çıkararak post-modernizmi, uluslar ötesi bir siyasal kültür olan yönetişimi, hiyerarşik devlet yapısı yerine, kurumlar arasında etkin bir eşgüdümü ve karşılıklı rekabetle oluşacak sinerjiyi öne çıkaran bir ağ modeli tercih edilmektedir. Kamu yönetiminde daralma "devletin küçültülmesi" ya da "kürek çeken değil, dümen tutan devlet" denilen kamusal politikaların formüle edilmesini, izlenmesini, değerlerinin benimsenmesini ve sonuçlarının sisteme yeniden dönülerek gözden geçirilmesini (feedback) kapsamaktadır. Weber tipi eskimiş bürokrasi yerine, esnek yapılı, matris türü örgütlenmelerle gidilmektedir (Köse, 2007:13-19). Diğer yandan küreselleşme, uluslararası kuruluşların temsilcilerini yüceltmekte ve bir tür elitizm oluşturmaktadır. Çok önemli kararların alınmasında kamu bürokrasisini ve yurttaşı dışarda bırakarak yerel toplulukların yaşamını tehdit etmektedir. Tüm dünyadaki kamu personelinin daha sorumlu davranmasını sağlamakta, az şeyle çok iş yapan profesyonelleşmiş bireyi ortaya çıkartmaktadır (Farazmand, 2001:264-269).

Devletler ve milletler, hükümetlerin sosyo-kültürel politikaları gerçekleştirme ve hayata geçirme oranına bağlı olarak ayakta dururlar. Bununla kastedilen; dil, müzik, giyim-kuşam ve yaşam tarzı gibi simgesel özelliklerin artışı, yayılması ve etkileridir. Küreselleşmeyle birlikte kitlesel iletişim araçlarında hız ve çeşitlilik artmış, küresel çapta sosyal etkileşimi kolaylaştırmıştır. Radyo yayınları, haber medyası, televizyon programlarındaki gibi geleneksel araçların ötesinde etkili olan internet aracılığıyla oluşan sosyal ağların neden olduğu birçok politika hayata geçirilmektedir. Bilginin bu hızda dünya çapında yayılma hızı teknoloji hızı, hacmi ve bileşimi konusunda devrim yaratmış ve küresel düzeyde üretim, tüketim ve değişimi yeni formasyona dönüştürmüştür (Hague,2002:105). Aslında, kültürel etkileşim bugünün dünyasına ait bir kavram olmamakla birlikte, son yüzyıllarda futbol, rock'n roll gibi spor ve müzik gibi alanlarda yükselen etkileşimin kamu politikaları üzerinde önemli etkileri olduğu görülmektedir. Küreselleşme ve onun toplumsal dönüşüm ayağı olan post-modernitenin yerel figürleri ön plana çıkartması başta "kentsel kimlik" gibi yeni kavramlar karşımıza çıkartmaktadır (Kaypak, 2012:2376). Hükümetler ulusal ve uluslararası politika oluştururken söz konusu kültürel kimlikleri göz önüne almak zorunda kalmaktadırlar.

Türkiye’de Küreselleşmenin Kamu Politikaları Üzerindeki Etkileri

Tanzimat’tan beri yönünü Batıya çeviren Türkiye, çağdaş dünya ile entegrasyonu öngören hedefler belirlemesine rağmen, gerekli reform ve iyileştirmeleri zamanında yapamaması veya yapılanların kararlılık ve süreklilik arz etmemesi nedeniyle kamu politika süreçlerini geliştirmekte başarılı olamamıştır. Cumhuriyetin kurulması ile başlayan yeni devletin devrimlerinin halka yansıtılmasında da izlenen yöntem, demokrasiye geçişte atılan adımların sık sık darbelerle engellenmesi katılımcı anlayışa dayalı kamu politikası oluşturma süreçlerini sekteye uğratmıştır. Ülkemizde Cumhuriyetin ilk yıllarında uygulanan devletçilik politikası, 1950’lerde Demokrat Parti’nin iktidarı ile liberal bir çizgiye kaymış, ancak bölgesel dengesizlikleri ortadan kaldırmak için 1960’lardan itibaren planlı döneme geçilmiştir. Özellikle sanayileşme konusunda bu döneme kadar “devlet eli” ile sanayileşme hamlelerine girilmiş ve 1980’lere kadar daha çok köprü ve baraj gibi bayındırlık hizmetlerine öncelik verilmiştir. Dolayısıyla 1980’lerden sonra uygulanan 5. Kalkınma Planı ile yeni bir süreç başlamış kümelenmiş bölgesel teşvik süreçlerine geçilmiştir. Bu dönemde küresel ekonomik krizlerin tetiklediği ülkemizde piyasanın serbestleştirilmesi ve yabancı sermayenin gelişini kolaylaştırmak için 24 Ocak 1980 kararları uygulamaya konulmuştur. 1980’lere kadar kalkınma hamleleriyle mekânsal dengesizlikleri gidermeye yönelik adımların ön planda olduğunu görmekteyiz. Bu süreçte kalkınma sorunsalı ulusal düzeyde ele alınmakta ve katı merkezizetçi bir planlama doğrultusunda yukarıdan aşağıya doğru kalkınma yönü görülmektedir (Dökmen, 2018:279-283).

1980’lerden sonra küreselleşmenin etkisiyle, dünyada gelişen neo-liberal ekonomik modeller sayesinde kamu politika süreçlerinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemden sonra içsel dinamikler ve bölgelerin kendi potansiyellerine göre aşağıdan yukarıya doğru bir kalkınma eğilimi görülmektedir. Türkiye, küresel kapitalist sisteme uyum sağlayarak ve neo-liberal küreselleşmenin yasal ve kurumsal mekanizmalarını büyük ölçüde içselleştirerek, özellikle ekonomik alanda kamu politikalarında önemli dönüşümler gerçekleştirmiştir. 24 Ocak Kararları ile başlayan kamu politikaları, kamu sektörünün daraltılması ve piyasa mekanizmasının güçlendirilmesi kamu sektörünün ekonomik faaliyetlerden çekilmesi, KİT’lerin özelleştirilmesi, devletin küçültülmesi ve kamu hizmetlerinin artan ölçüde özel firmalara gördürülmesi, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gibi küreselleşme sürecinin belirleyici kamu politikaları ile örtüşen yaklaşımlar temel alınmıştır. Dünya Bankasının öncülük ettiği ve IMF, OECD, AB gibi ulus-üstü aktörler tarafından günümüze kadar olan kamu politikaları değişime uğramıştır. Küreselleşme sürecinde bilginin yaygınlaşması kamu yönetiminde yeni yapı ve süreçlerin geliştirilmesi ve iyi uygulama örneklerinin yaygınlaşması için uygun bir ortam oluşmasının etkisiyle, ülkemiz de politika belirlemede karar verici aktör sayısını arttırmıştır (Eroğlu, 2013:150).

1989’lardan sonra dünyada yönetime geçiş konusunda atılan adımlar, oluşturulan post-modern kurumsal yapılanmalar, neo-liberal ekonomi politika süreçleri ve katılımcı demokratik adımlar konusunda Türkiye sancılı bir süreç geçirmiştir. Özellikle 5 Nisan kararlarıyla toplumda güven uyandırabilmek ve enflasyon beklentilerini kırabilmek için daha özerk bir Merkez Bankası ile kontrollü bir para politikası izleyen Türkiye, 1998 yılına gelindiğinde, 1997 Asya ve 1998 Rusya krizlerinin etkileriyle dünyadaki küresel etkilerden nasibini almıştır. Yüksek enflasyon, ekonomide daralma, yüksek iç ve dış borç oranları bu dönemin de karakteristik özellikleri haline gelmişti. Uygulanan daraltıcı politikalar sonucu kamu açıklarında belli bir iyileşme sağlansa da faizlerin suni şekilde düşürülmesi, bankaların açık pozisyonları, artan dış açıklar sonucu istikrar programının tam anlamıyla uygulanamaması, 2000 yılının Kasım ayında yeni bir krizi ortaya çıkartmış ve kamu politika oluşturma süreçleri yeniden tartışılmaya başlanmış ve karşılaştığı küresel ekonomik krizler karşısında uluslararası kuruluşlara başvurmak zorunda kalmıştır. Ancak geline noktada küreselleşme sebebi ile ulusal devletlerin ekonomileri küresel programlara uyum sürecinde uluslararası kuruluşların politikalarıyla daha kırılğan hâle geldiği görülmektedir.

Türkiye’de kamu politikası yöntem ve tekniklerinin geliştirilmesini ve kamu politikası disiplininin yaygınlaştırılmasını sağlayacak fırsatlara 2000’li yıllardan sonra sahip olabilmıştır. 2000’li yıllardan sonra AB ile yapılan müzakereler neticesinde 2002 yılında iktidara gelen Adalet ve

Kalkınma Partisi'nin kamu politikalarını değiştirmiş ve AB merkezli politikalar geliştirilmiştir. 2000'li yıllara büyük bir ekonomik krizle giren Türkiye, uygulanan sıkı para ve maliye politikaları ve dünyadaki finansal genişlemeden yararlanarak yüksek büyüme oranlarına ve ekonomik istikrara kavuşmuştur (Bakkal ve Susam, 2011:40-41). Bu yıllardan sonra küreselleşme sürecinin getirmiş olduğu yeni devlet anlayışı sonucu devletin üretici rolüne sınırlamalar getirilirken, düzenleyici ve koruyucu rolü de yeniden tanımlanmıştır. Artık devlet, ülke sınırları içinde ekonomi, kültür, kişilerin özel hayatına doğrudan müdahale yerine kurumsal altyapı düzenlemesi yapan, sivil toplum taleplerine göre yenilenen bir anlayış ile ön plana çıkmıştır (Göküş, 2010:195). Bu dönemden sonra özelleştirme politikaları ile endüstrileşme hamlelerine de ağırlık verilmiştir (Söylemez ve Şahin, 2018:342). Dolayısıyla Ülkemizde ve tüm dünyada kalkınmaya yönelik politikalarda başlangıçta bölgelerde gelişme dinamiği sağlayacak sektörlerde kamu iktisadi teşebbüslerine önem veren, kamu altyapı yatırımlarına odaklanan, özel sektör yatırımlarını özendirici/koruyucu düzenlemeleri uygulamaya koyan ve geri kalmış bölgelerde teşvik ve sübvansiyon uygulamalarına ağırlık veren geleneksel bir yaklaşım sergilenmişti. Ancak küreselleşme eğilimlerinin hız kazandığı son zamanlarda bölgesel rekabet gücünün hızlandırılması, kümelenmenin desteklenmesi, bölgesel yenilik stratejilerinin hayata geçirilmesi, yerel/bölgesel aktörlerin işbirliğinin güçlendirilmesine dayanmaktadır (Dökmen, 2018:284).

Küreselleşme ile birlikte Türk kamu yönetimi alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Türk kamu yönetimi küreselleşme ile gelen değişim ihtiyacını daha önceden fark etmiş ve bu yönde çeşitli araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Kamu politika süreçlerinde 1960'lı yıllardan başlayan Türk kamu yönetiminde yeniden yapılanma arayışları, dünyadaki gelişmelere paralel olarak gelişmiş ve MEHTAP, KAYA vb. projeler üretilmiş, ancak uygulamaya yansıtılması pek kolay olmamıştır. Etkin verimli ve şeffaf bir yönetim anlayışının hâkim kılınması ve yerel yönetimlere daha fazla yetki verilmesi amacıyla 2004 yılında TBMM'de kabul edilen ancak dönemin Cumhurbaşkanı tarafından iade edilerek tamamlanamayan Kamu Yönetimi Temel Kanunu ile verimlilik ve etkinlik ilkelerine dayalı özel sektör temelinde hukuki rasyonellikten ekonomik rasyonelliğe geçilmeyi arzulayan yasa çalışması hayata geçirilememiştir (Köse, 2007:19-20). Daha sonra parçalı bir şekilde meclisten geçirilmeye çalışılan söz konusu yasa çalışması, eksik yanlarına rağmen kamu politika süreçlerinde etkili olmuştur.

Son yıllarda yapılan düzenlemelerle gerek merkezi ve gerekse yerel düzeyde kamu politikalarında meslek örgütlerinin, sivil toplum kuruluşlarının ve doğrudan vatandaşların katılımı giderek yasal çerçeveye kavuşturulmuş, performansa dayalı yönetim ve hesap verme sorumluluğu ortaya çıkmıştır. Bakanlıkların taşradaki örgütleri büyük ölçüde yerelleştirilmiş, Büyükşehir Belediyeleri, Belediyeler, İl Özel İdareleri ve Mahalli İdare Birlikleri yeniden düzenlenerek yetkileri genişletilmiştir. Politika oluşturmada etik kurallar, Ombudsman veya kamu denetçiliği, bilgi edinme hakkı, e-devlet uygulamaları politika oluşturma süreçlerinde şeffaflığı ön plana çıkartmakta, devlet ile halk arasındaki engeller azaltılmakta ve katılımcı demokrasinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Başta yasa ve yönetmelik tasarıları olmak üzere, Bakanlıkların çeşitli icraatları internet aracılığıyla halkın bilgisine sunulmakta ve katkısı istenmektedir. 2002'de Bakanlar Kurulunca "Türkiye'de Şeffaflığın Artırılması ve Kamuda Etkin Yönetimin Gerçekleştirilmesi Eylem Planı"nın kabul edilmesi, şeffaflığın ve katılımcılığın artmasını sağlamaya yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

2000 yılından itibaren yerel yönetimlerle ilgili yapısal düzenlemelere 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı kanunla kurulan yeni büyükşehirlerde belde ve köylerin tüzel kişiliğinin kaldırılması ve doğrudan büyükşehirin faaliyet alanına dâhil edilmesi, il özel idarelerin lağvedilmesi gibi düzenlemeler getirilmiştir. 2018 yılında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle de İçişlerine bağlı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü adı altında Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlanmıştır. Yine 2018 yılında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yerel yönetimler ile ilgili politika ve stratejilerin belirlenmesi için Yerel Yönetimler Politika Kurulu oluşturulmuştur.

Küreselleşmenin ve teknolojiadaki hızlı ilerlemenin son yirmi yılda katılımcı yönetim anlayışında artış ve kamu işletmeciliği alanlarındaki gelişmelere bağlı olarak yönetim mantığı içerisinde çok aktörlüğe dayanan yönetim anlayışının önemi artmaktadır. Bazen bir STK olarak, bazen de hükümet içinde yarı kamusal veya özerk birim olarak, ya da siyasi partilerin parti enstitüleri, ilişkili vakıflar veya kar amacı güden bir ticari şirket şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kamunun bürokratik, yavaş işleyen yapısı ve özel sektörün kar amacı görmemesi nedeniyle çevre gibi konulara yeterince ilgi göstermemesi, STK'ların inisiyatif almasını ve bu konularda politika üretmesini sağlamaktadır (Babaoğlu, 2013:167).

Küreselleşme ile birlikte modern vatandaşlık ilişkilerinin düzenlenmesinde en önemli kamu politikası sosyal politika düzenlemeleridir. Genellikle enformel dayanışma işlevlerin anlamlı kıldığı bu dönemde tarımdaki sübvansiyon politikaları, geçekonu üzerinden sağlanan toplumsal ağ mekanizmalarının yanında KİTler aracılığıyla istihdam oranlarının artırılması, sosyal güvenlik hizmetlerinden daha fazla insanın yararlanması yoluna gidilmiştir (Baştürk, 2013:408). 1980'lerde başlayan süreçle birlikte sosyal politikaların “gönüllülük” esaslı muhafazakâr ve dinsel temelli sivil toplum kuruluşları üzerinden yürütülmeye çalışılmış, kamu bütçesi üzerinden yapılan harcamaların kısıtlanması ve kamusal alanın sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları dışında pek de bir hizmet sunmadığı anlaşılmıştır. Yoksulluk makasının arttığı bu dönem, 2001 yılından itibaren AB süreciyle birlikte daha çağdaş ve kapsayıcı biçimlere evrilmiştir. Sosyal politikaların GSMH içerisindeki payı OECD ülkelerinin ortalaması olan % 20'lerin altında olmasına rağmen yıllara göre bir artış gözlemlendiği anlaşılmaktadır. 1980'de % 4,3, 1990'da %7,5, 2003'te %11,5, 2005 yılında %13,7'ye çıkmıştır. Bu dönemde çıkarılan sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanma için “Genel Sağlık Sigortası” ve şartlı nakit transferlerine dayanan “Sosyal Riskleri Azaltma Projesi” son yirmi yıla damgasını vuran kamunun önemli sosyal politikalarıdır(Baştürk, 2013: 409-410). Yine de sosyal politikalar konusunda gönüllülük esaslı yardımlaşma politikalarının uygulamasının hala yaygınlığını koruduğu eğilimi devam etmektedir.

Küreselleşmenin Türkiye'deki eğitim politikaları üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Ülkemizde eğitim politikaları ile hükümetler, bir yandan işgücünün verimliliğini arttırarak ekonominin büyüme potansiyelini arttırmak için bir yol, diğer yandan siyasi liderler tarafından kendi ideal vatandaş görüşlerini telkin etme aracı olarak kullanılmaktadır. Türkiye'de ideal Türk vatandaşı oluşturma konusunda farklı düşüncede olan politik aktörlerin mücadelesi nedeniyle eğitime erişim hakkı konusunda ayrımcılığa dayalı bir politika izlenmekte ve sık sık değişen müfredat ve uygulamalar nedeniyle eğitim düzeyi açısından OECD ülkeleri arasında devamlı alt sıralarda yerini almaktadır. Diğer yandan, küreselleşmenin hızlanması ve neo-liberal politikalar hem dünyada hem Türkiye'de yükseköğretim politikalarında önemli değişikliklere sebep olmuştur. 1980 sonrasında makro-ekonomik politikaların temel amacı iktisadi büyümenin sağlanmasıydı. Bunun sonucu olarak üniversitelerde bilgi için bilgi üretilmesi yerine iktisadi büyüme katkı yapacak çıktı üretimi üzerinde durulmaktaydı. Bu nedenle, temel araştırmalardan uygulamalı araştırmalara geçilmeye çalışılmıştır. Küreselleşmenin eğitime olan bir diğer etkisi, eğitimin yalnızca beşeri sermaye yoluyla büyüme katkı sağlayacağı ve bu nedenle, beceri ve donanıma sahip mezunların yetiştirilmesi üzerinde durulmasını ön plana çıkartmıştır. 2000'li yıllardan sonra Bologna süreciyle bu süreç hızla uygulanmaya başlanmış ve eğitime katılım konusunda önemli artışlar sağlanmış, ancak bu artış dünya ortalamasının yine altında kalmıştır. Çünkü 2000'li yıllardan sonra üniversite sayısındaki artış niceliği arttırsa da, niteliği ve kaliteyi azaltmıştır. Küreselleşmenin ve dolayısıyla bilgi teknolojilerindeki hızla ilerlemeye rağmen eğitime ayrılan bütçe, toplumsal cinsiyet ve bölgesel eşitsizlik konusundaki politikalar devam etmektedir (Wigley and Wigley, 2013: 309-310).

Sağlık alanında da küreselleşmenin önemli etkileri görülebilmektedir. Daha iyi sağlık düzeyi için artan beklentiler, demografik değişimler, teknolojik gelişmeler ve finansal baskılar gibi çeşitli faktörlerin etkisiyle sağlık reformları hayata geçirilmeye çalışılmış ve bu konuda oluşturulan politikalar sonucu sağlık hizmetlerinin sunumu devletten özel sektöre kaymıştır. Amaç verimsiz ve düşük kalitedeki sağlık sistemlerinin performansını arttırmak ve sağlık sektörünün gelişmiş ülkelerin seviyesine yükseltmektir. Türkiye'de elli yılı aşkın olarak gündemde olan sağlık reformları 1980,

1990 ve 2003 yıllarında yapılan değişikliklerle yeni bir ivme kazanmıştır. Bu reformlarla herkese sağlık güvencesi, sağlık hizmetlerine erişimde hakkaniyet amacı gözetilmeye çalışılmaktadır (Yıldırım ve Yıldırım, 2013:353-354). Ancak sağlık alanında uygulama örneklerine bakıldığında istenilen başarının sağlanmadığı görülmektedir.

Sanayi devrimiyle başlayan kırsaldan kentlere göçlerin sanayileşmeye paralel kentleşmesini sağlayan ülkelerde kentleşme sorunları kısmen yaşanırken Ülkemiz gibi sanayileşmeye koşut kentleşmeyi gerçekleştiremeyen az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise özellikle 1970'lerden sonra yeni politikalar oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. 1980'lerden sonra kırdan kente göçlerin yaygınlaşmasıyla birlikte merkezi ve yerel yönetimlerin kentsel gelişme yaklaşımını koordine etmesi, sürdürülebilir kentleşmenin sağlanması ve elverişli yaşam alanlarının oluşturulması konusunda adımlar atmaya ve bunları uygulamaya yönelik mevzuat geliştirme yönünde kentsel politikalar hayata geçirildi. Küreselleşmenin etkisiyle neo-liberal politikaların hakim olduğu 1980'lerde sonra başta Turgut Özal tarafından kurulan hükümetlerden AK Parti tarafından kurulan hükümetlere kadar genellikle Batı kentlerinin temel konforları olan geniş yollar, metro, toplu konut ve benzeri politikalar hayata geçirilmeye çalışılmaktadır (Aydın ve Belli, 2018: 127). Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu günümüz dünyasının kentsel büyüme bazında şimdiye kadarki en büyük dalga ile karşı karşıya olduğunu dünya nüfusunun yarısından fazlasının şu anda şehirlerde yaşadığını ve Afrika ve Asya'daki kentsel büyümelerle birlikte 2030 yılına gelindiğinde kentlerde yaşayanların 5 milyarın üzerinde olacağını belirtmektedir (UNFPA, 2019). Ülkemizde ise kırsaldan kentlere yapılan göçlerin yanında, 2011 yılında başlayan ve günümüze kadar devam eden Suriye iç savaşının meydana getirdiği kitlesel göçlerle birlikte kentlerde yaşayanların oranın % 90'lara varılacağı düşünüldüğünde güvenlik kaygılarının yanında kentleşme konusunda atılan adımları sıklaştırmıştır.

Diğer yandan göç konusunda 1980 öncesi "liberal" ve "iyimser" bakış açısının hâkim olduğu kır-kent veya kent-kent göç çeşitlerine bağlı olarak oluşturulan kamu politikaları, 2000'li yıllardan itibaren değiştirilmiş ve göçe teşvik etme yerine göç etme koşullarının ortadan kaldırılması politikası sürdürülmüştür. 2000'lerin başında Avrupa Birliği'ne üyelik süreciyle birlikte göç konusunda örgütlenme ve mevzuat adımları atılmış olmasına rağmen Suriye Savaşı'nın getirdiği küresel göç tehdidi karşısında yetersiz kalmıştır. Bu sebeple 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılmış, İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş ve kurumsallaşma reformları göç konusunda bir bakanlığın bile kurulması tartışmalarını da gündeme taşımıştır. Başta Avrupa'da olmak üzere dışarıdaki göçmenlere yönelik "diasporik" yaklaşım politikası ön plana çıkartılmıştır. Genel olarak sığınmacılar ve mülteciler konusunda güvenlik esaslı politika tercih edilirken, Irak ve Suriye'den gelen kitlesel göçlerde politik-insani bir politika güdülmüştür (Erdoğan, Karapınar ve Aydın, 2013: 458). Gelen geri gönderilmediği için yerel halkta içten içe yaşanan bir huzursuzluk hâkim olmuş ve zamanla ortaya çıkan tehditler karşısında göç politikalarında yeniden güvenlik esaslı bir politika izlenmeye başlanmıştır.

Türkiye'de 1970'lere kadar olan dönemde çevre politikaları parçalı, bütünlükten uzak ve karmaşık bir yapıda görünmekteydi. Ancak küreselleşmenin etkisiyle 1970'lerden itibaren kurumsal anlamda ve 1980'lerden sonrada mevzuat açısından çağdaş çevre yönetimi konusunda adımlar atılmış görülmektedir. Nitekim 1983 yılında çıkarılan 2871 sayılı Çevre Kanunu ile genel ilkeler belirlenmiş ve daha sonra çıkan yönetmeliklerle özellikle 1991 yılında kurulan Çevre Bakanlığı ve 2000'li yıllardan sonra AB ile bütünleşme ve yasal uyumlaştırma sürecinde detaylandırılmıştır. Çevre ile ilgili politikalarında en son Tarım ve Orman Bakanlığı ve Çevre Şehircilik Bakanlığının parçalı olarak yetkilendirilmesi, çevre sorunlarına çevreci anlayıştan çok kalkınmacı anlayışla çözülmeye çalışılması geliştirilen politikaların etkinliğini azaltmaktadır (Orhan, 2018:8-9). Diğer yandan 2000 yılından itibaren küresel bir sorun olarak dünya gündemine giren ve kamu politikalarının üst sıralarına taşınan iklim değişikliği politikasıyla ilgili BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne 2004, Kyoto Protokolü'ne 2009 yılında taraf olurken, 2016 yılında Paris Anlaşmasını imzalamasına rağmen onaylamamıştır. 2020'den itibaren uygulamaya konulacak söz

konusu Anlaşma çerçevesinde yeni politikalar hayata geçirilmesi hedeflenmektedir (Mazlum, 2018:38).

Yaşamın bir enerji döngüsü olması nedeniyle insan hayatında olmazsa olmazlardan biri haline gelen enerjiye erişim, küreselleşmeyle birlikte artan refah seviyesi, sanayileşme, kentleşme gibi gelişmeler başta petrol olmak üzere fosil yakıtlarının kullanımını genişletmiş ve ülkeler arasında gerilime neden olmuştur. Enerji tüketiminin nüfus artışından çok daha fazla olması ve 1970'lerde ortaya çıkan petrol krizi nedeniyle başta ABD, Almanya, Danimarka, Çin gibi ülkeleri yenilebilir enerji kaynaklarına yöneltmiştir. Yenilebilir enerji aynı zamanda küresel ısınmanın yavaşlatılması ve iklim değişikliğinin durdurulmasına da katkıda bulunmaktadır. Türkiye linyit ve hidrolik enerji kaynakları dışında kalan tüm enerji rezervlerini dışardan sağlamaya çalışması ülkenin enerji politikalarının belirlenmesinde en önemli hareket noktası olmuştur (Kılıç, 2018: 249-250). Enerji konusunda genel olarak iç piyasada enerji arz güvenliğini sağlamanın yanında dışa bağımlılığı azaltma konusunda kamu politikası yürütüldüğü görülmektedir.

SONUÇ

Sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik olmak üzere küreselleşme sürecinin özellikle gelişmekte olan ülke ve toplumlar aleyhine belirginleşen olumsuz etkilerinin azaltılması için, kamu politika süreçlerinin yeniden belirlenmesi ve çağdaş toplumların politika süreçleriyle entegre edilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin siyasi ve coğrafi konumu sebebiyle küresel etkilere en çok maruz kalan ülkelerden biri olması, kamu politikası oluşturmada etkin, hızlı ve yönetim mantığı içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ancak Türkiye geçmişte yaşamış olduğu imparatorluk deneyimi, güçlü devlet, aşırı merkezîyetçi yapı, reformların tepeden aşağıya doğru yapılması, yukarıdan aşağıya yönetim yapısı gibi özellikler kamu politikalarının başarıya ulaşmasını engelleyen unsurlardandır. Özellikle 1980'lerden itibaren küreselleşmenin etkisiyle dünyada neo-liberal politikaların hızı ve etkisi düşünüldüğünde Ülkemizde kamu politikası oluşturmada iyi organize olunamadığı görülmektedir. 2000'li yıllardan sonra, AB'ye uyum süreciyle başlayan kamuda reform çalışmaları hızlı bir şekilde yürütülmeye çalışılmış, ancak idari, ekonomik, siyasal ve yapısal nedenlerden dolayı zaman zaman sekteye uğramıştır. 2018 yılından itibaren geçiş yapılan Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin politika oluşturma süreci ve kurumsal yapıda yapılan değişikliklerin ortaya çıkardığı belirsizlikler nedeniyle hayatın her alanındaki politika oluşturma süreçlerinde ne gibi değişiklikler meydana getireceğini kestirmek zor olacaktır. Kamu mali yönetiminde reform yapma gerekliliği, merkez ve yerel yönetim ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi, kamu yönetiminde şeffaf, hesap verilebilir, katılımcı bir yönetim anlayışının sergilenmesi, eğitim ve sağlık hizmetlerinde rekabetçi bireylerin yetiştirilmesi zorunluluğu, liyakata dayalı istihdam yöntemleri, sosyal güvenlik, kentleşme ve çevre konularına duyarlı ekolojik bir sistem oluşturma, enerji ve diğer alanlarda dışa bağımlılığı azaltma gibi bir çok alanda önemli adımların sekteye uğramadan atılması gerekmektedir.

Türk kamu yönetiminin merkezîyetçi yapısının desantrilize edilmesi ve kamu politikalarının küresel dünyanın ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmesi, kamu bürokrasisinin birinci önceliği olması gerekmektedir. Eğitim, sağlık, sosyal politikalar, dış politika konusunda atılan adımların ulus devletin merkezîyetçi yapısının korunmasına yönelik politikalar dışında kamu politikası oluşturulması, kamu politika süreçlerine yerel yönetimlerin, STK'ların, vakıfların ve diğer kurum ve kuruluşların dâhil edilmesi gerekmektedir. Uluslararası göç gibi iç ve dış güvenliği tehdit eden konularda üretilecek kamu politikaları oluşturma konusunda hassas olunması gerekirken; bu tür vakaların yaşanmaması için önlemler, entegrasyon ve yönetilmeleri konusunda yönetime bağlı kamu politikaları oluşturulması sorunların çözümü konusunda daha etkili olunabilecektir. Küreselleşme ve buna bağlı kitle iletişim araçlarındaki gelişmelere bağlı olarak sürdürülemeyen ve uygulanamayan kamu politikaları geçerliliğini kısa sürede kaybetmekte ve etkin olamamaktadır. Kamu politikasına dışsal değil, içsel bir bakışla bakılmalıdır. Bu nedenle Türkiye'nin küresel gelişmelere bağımsız ve çağdaş anlamda ayak uydurabilmesi için ülkenin önceliklerine göre kamu politikası üretmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, Nermin (2002). Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akıllı, Hüseyin(2018). Yerel İklim Değişikliği Politikaları, *Türkiye’de Kentsel Alan ve Çevre Politikası Analizleri*, (Editörler: Cenay Babaoğlu, Elvettin Akman), Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 57-76.
- Aksoy, Necdet (2008). Sivil Toplum ve Baskı Grupları. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Appadurai, Arjun (1999). “Globazation and Research Imagination”. *International Social Sciences Journal*, 160, June, 229-238, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1468-2451.00191>, (Erişim Tarihi: 20.01.2019).
- Aydın, Abdullah ve Belli, Aziz(2018). Türkiye’de Kentleşme Politikası,*Türkiye’de Kentsel Alan ve Çevre Politikası Analizleri*, , (Editörler: Cenay Babaoğlu, Elvettin Akman), Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları,109-134.
- Aytaç, Deniz (2018). “Küreselleşme, İşsizlik ve Kamu İstihdamı İlişkisi”. *Maliye Dergisi*, 174, 131-153.
- Babaoğlu, Cenay (2013). “Kamu Politikası Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü”, *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama* (Ed.: Yıldız, Mete & Sobacı Zahid M.), Ankara: Adres Yayınları, 166-187.
- Bağçe, Emre (1999). “Küreselleşme, Devlet ve Demokrasi”. *Amme İdaresi Dergisi*, 32 (4), 3-14.
- Bakan, Selahaddin & Tuncel, Gökhan (2012). “Küreselleşmenin Ulus Devlet Üzerindeki Etkisi”. *Birey ve Toplum Dergisi*, 2 (3), 51-63.
- Bakkal Ufuk & Susam Nazan (2011). “Küreselleşme Sürecinin Kamu Maliyesi Alanına Etkileri”. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 61 (2), 23-50.
- Bardach, Eugene (2000). A Practical Guide for Policy Analysis: The Eightfold Path to More Effective Problem Solving, New York: Chatham House Publishers.
- Baştürk, Şenol (2013). “Kamu Politikası Olarak Sosyal Politika”. *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama*, (Ed. Yıldız, Mete & Sobacı, Zahid M.), Ankara: Adres Yayınları, 386-421.
- Boratav, Korkut (2009). “Bir Çevrimin Yükselişi Aşamasında Türkiye Ekonomisi”. *Küreselleşme, Kriz ve Türkiye’de Neoliberal Dönüşüm*, (Ed.: Mütevellioğlu, Nergis & Sönmez, Sinan), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1-20.
- Castles, Stephen & Miller, Mark J. (2008). Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, (Çev.: Bülent U. Bal & İbrahim Akbulut), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çevik, H. Hüseyin (1998). “Kamu Politikaları Analizi Çalışmaları Üzerine Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”. *Amme İdaresi Dergisi*, 31(2), 103-112.
- Çevik, H. Hüseyin (2013). “Gelişmiş Ülkelerde ve Türkiye’de Kamu Politikası Başarısızlığı”. *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama*, (Ed.: Yıldız, Mete & Sobacı, Zahid M.), Ankara: Adres Yayınları, 266-285.
- Dökmen, Gökhan (2018). Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Yaşanan Değişim Süreci, *Türkiye’de Kentsel Alan ve Çevre Politikası Analizleri*, (Editörler: Cenay Babaoğlu, Elvettin Akman), Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 263-290.
- Dye, Thomas. R. (1987). Understanding Public Policy. 8th Edition, Prentice Hall Int, London.
- Emrealp, Sadun (1994). Yerel Yönetim ve Bilgi Teknolojisi, İstanbul: IULA-EMME Yayını.
- Erbay, Yusuf (1998). “Küreselleşen Dünyada Türkiye”. *Türk İdare Dergisi*, 421, 297-308.
- Erdoğan, M. Murat (2013). Türkiye’nin Göç Politikası. *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama*, (Ed. Yıldız, Mete & Sobacı Zahid M.), Ankara: Adres Yayınları, 422-464.

- Eroğlu, H. Tuđba (2013). “Türkiye’de Kamu Politikası Oluşturulmasında Uluslararası Aktörlerin Rolü”. *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama*, (Ed.: Yıldız, Mete & Sobacı, Zahid M.), Ankara: Adres Yayınları, 148-165.
- Eyestone, Robert (1971). *The Treads of Public: A Study in Policy Leadership* Indianapolis, Bobbs-Merrill.
- Falk, Richard (2005). *Yırtıcı Küreselleşme*. (Çev.: Ali Çaksu), 4. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları.
- Farazmand, Ali (2001). “Küreselleşme ve Kamu Yönetimi”, (Çev.: Sevilay Kaygalak), *Mülkiye*, XXV (229), (Temmuz-Ađustos), 245-278.
- Giddens, Anthony (2012). *Modernliđin Sonuçları*. (Çev: Ersin Kuřdil), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gökhan, Orhan(2018). *Türkiye’de Çevre Politikaları, Türkiye’de Kentsel Alan ve Çevre Politikası Analizleri*, (Editörler: Cenay Babaoğlu, Elvettin Akman), Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 1-22.
- Göküş, Mehmet (2010). “Küreselleşme Sürecinin Kamu Hizmetine Yansıması”. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14, (20), 193-218.
- Gül, Hüseyin (2015). “Kamu Politikası Analizi, Yöntemleri ve Teknikleri.” *Yasader Dergisi*, 29, 5-31.
- Haque, M. Shamsul (2002). *Globalization, New Political Economy, And Governance: Athird World Viewpoint*, *Administrative Theory & Praxis* Vol. 24, No. 1, 103–124.
- Held, David, Mc Grew Anthony, Goldblatt, David & Perraton Jonathan (1999). *Contents and Introduction In Global Transformations: Politics, Economics and Culture*. Stanford University Press, 1-31.
- Heywood, Andrew (2013). *Küresel Siyaset*. (Çev.: Nasuh Uslu & Haluk Özdemir), 1. Baskı, Ankara: Adres Yayınları.
- Kaypak, Şafak (2012). “Küreselleşme Sürecinde Kültürel Kimlik Açılımları”, *Uluslararası Davraz Kongresi Küresel Diyalog Bildiriler Kitabı*, 24-27 Eylül 2009, *Süleyman Demirel Üniversitesi*, (Yayına Haz. Uysal Kerman vd.), Isparta, 2373-2389.
- Keyman, Fuat (1998). “Globalleşme ve Türkiye: Radikal Demokrasi Olasılığı”. *Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam*, (Der.: Keyman, Fuat & Sarıbay, Ali Y.), Ankara: Vadi Yayınları, 34-55.
- Kılıç, Selim (2018). *Türkiye’nin Yenilenebilir Enerji Politikası, Türkiye’de Kentsel Alan ve Çevre Politikası Analizleri*, (Editörler: Cenay Babaoğlu, Elvettin Akman), Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 242-262.
- Koçak, Orhan ve Gündüz, R. Demet (2016). “Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İcerilmelerine Etkisi”. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (12), 66-91.
- Konak, Nahide (2011). “Ekonomik Küreselleşme ve Ulus-Devlet: Kuramsal Yaklaşımlar”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Dergisi*, 28 (1), 149- 164.
- Köse, H. Ömer (2007). *Küreselleşmenin Devlet ve Kamu Yönetimi Üzerindeki Etkileri. Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması*, (Ed.: Nohutçu, Ahmet & Balcı, Asım), İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Kümbetoğlu, Belkıs (1997). “Göçmenlik Mültecilik, Yeni Bir Yaşam ve Sonrası”. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı (Mersin-Kasım.1996)*, Ankara: DİE ve Sosyoloji Derneđi Ortak Yayını, 271-280.
- Matei, Lucica(2007). *Globalization and Public Policies: Transnational Actors' Involvement*. National University of Political Studies and Public Administration, 27th International Congress of Administrative Sciences, Abu Dhabi, United Arab Emirates, <https://www.researchgate.net/publication/200154114> (Erişim Tarihi:20.10.2019)
- McLuhan, Marshall & Bruce R. Powers (2001). *Global Köy*, (Çev.: Bahar Ö. Düzgören), İstanbul: Scala Yayıncılık.

- Ökmen, Mustafa (2005), “Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme Eğilimleri ve Yerel Yönetimler”, *Yerel Yönetim Yazıları-1: Reform* (Ed.: Muhammet Kösecik & Hüseyin Özgür), Ankara: Nobel Yayınları, 539-564.
- Özer, M. Akif (2006). “Küreselleşme, Yerelleşme ve Kamu Yönetimi”, *Türk İdare Dergisi*, 450, 141-166.
- Parlak, Bekir (2003). “Küreselleşme Sürecinde Modern Ulus-devlet ve Kamu Yönetimi”, *Çağdaş Kamu Yönetimi I*, (Ed.: Muhittin Acar & Hüseyin Özgür), Ankara: Nobel Yayını.
- Scholte, Jan Aart (2001). “The Globalization of World Politics”. *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, (Ed.: Baylis, John & Smith, Steve), 13-32, 2th Edition, Oxford University Press, <https://www.academia.edu/people/search?>, (Erişim Tarihi: 24.02.2019).
- Smith, Anthony D. (2002). Küreselleşme Çağında Milliyetçilik. (Çev.: Derya Kömürcü), Everest Yayınları.
- Söylemez, Adnan ve Şahin, Ali (2018). Türkiye'nin Sanayi Politikası, *Türkiye'de Kentsel Alan ve Çevre Politikası Analizleri*, (Editörler: Cenay Babaoğlu, Elvettin Akman), Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 323-348.
- Steger, Manfred B. (2006). Küreselleşme. (Çev.: Abdullah Ersoy), 2. Baskı, Ankara: Dost Kitabevi.
- Usta, Aydın (2013). “Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış”, *Yasama Dergisi Parlamento Hukuku Özel Sayısı I* (24), 78-102.
- Waters, Malcolm (1995). Globalization. London: Routledge.
- Wigley, Simon & Wigley, A. Akkoyunlu (2013). Türkiye’de Eğitim Politikalarının Gelişimi ve Sonuçları, *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama* (Ed.: Yıldız, Mete & Sobacı, Zahid M.), Ankara: Adres Yayınları, 309-351.
- Yeates, Nicola (2001). Globalization and Social Policy, London: Sage, https://www.researchgate.net/publication/42794293_ (Erişim Tarihi: 20.10.2019)
- Yıldırım, H. Hüseyin & Yıldırım, Türkan (2013). Türkiye’de Sağlık Reformları ve Politikaları, *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama*, (Ed.: Yıldız, Mete & Sobacı, Zahid M.), Ankara: Adres Yayınları, 309-351.
- Yıldız, Mete ve Sobacı, Zahid M. (2013). “Kamu Politikası ve Kamu Politikası Analizi”. *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama*, (Ed.: Yıldız, Mete & Sobacı, Zahid M.), Ankara: Adres Yayınları, 14-43.
- <https://www.unfpa.org/urbanization>, (Erişim Tarihi: 10.10.2019).